

Антикорупційна реформа. Харківський вимір

Головні інституції створені, але довіри суспільства немає

Боротьба з корупцією є пріоритетом держави на шляху до економічного розвитку та ключовою складовою руху України до Європи. У 2014 році в Україні розпочалась антикорупційна реформа, за чотири роки створені такі органи як Національне агентство з питань запобігання корупції(НАЗК), Спеціалізована антикорупційна прокуратура(САП), Національне антикорупційне Бюро (НАБУ), Державне бюро розслідувань(ДБР) та Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів(АРМА). 29 січня організація [Transparency International](#) оприлюднила результати дослідження «Індекс сприйняття корупції-2018». У порівнянні з попереднім роком, Україна покращила свої результати – 32 бали та 120-е місце серед 180 країн (2017 рік – 30 балів, 130-е місце). Але Україні вдалося обійти лише Росію, яка з 28 балами займає 138-е місце. Решта мають вищі оцінки: Польща – 60, Словаччина – 50, Румунія – 47, Угорщина – 46, Білорусь – 44, Молдова – 33 бали.

За результатами загальнонаціонального [опитування](#) населення України фондом “Демократичні ініціативи” Ілька Кучеріва у 2018 році, більшість населення(83 %), вважають боротьбу з корупцією в Україні неуспішною. Найбільший відсоток довіри громадян отримали журналісти-розслідувачі. Їх внесок у подоланні корупції, на думку

громадян, в чотири рази більший за САП та у два рази за діяльність НАЗК, а Верховної Ради майже у 20 разів.

Саме політична корупція на найвищому рівні становить найбільшу загрозу. Основною причиною корупції є відсутність покарання за неї.

Державне бюро розслідувань тільки почало свою роботу, Харківська область підпорядковується Полтавському територіальному управлінню. Але незважаючи на невеликий проміжок часу, там вже почались внутрішні суперечки та саботування роботи, про що розповідає керівник територіального управління ДБР **Володимир Тимошко** на своїй [сторінці](#) у фейсбук. Він заявляє про те, що його безпідставно звільнили з роботи з 28 травня цього року.

“Звертаюсь із заявою до представників ЗМІ: жодних обґрунтованих підстав для вказаного рішення немає, і воно повністю суперечить чинному законодавству. А саме: не погоджено із заступниками Директора, ухвалено без подання конкурсної комісії, не має жодного, хоч трохи логічного, обґрунтування, окрім «Я так хочу» з боку Директора ДБР”,- пише **Тимошко**.

Загалом, явище регіональної корупції, а саме у Харкові - це закупівлі по завищеним цінам та отримання винагороди за використання службового становища - “відкати”. Створення фіктивних фірм-прокладок, незаконна приватизація землі та чисельні родинні зв’язки у корупційних схемах чиновників. Явище корупції укорінилось в самій системі, яка на цьому існує. На висвітлення всього масиву інформації для місцевих жителів не завжди вистачає інформаційних ресурсів. Журналістські

розслідування переважно якщо і стають приводом для перевірки фактів правоохоронців та відкриття кримінальних справ, то до суду рідко доходять, а якщо доходять, то через ангажованість судів, можуть затягуватись та мати виправдальні вироки. Тому реформа антикорупції дуже щільно та невід'ємно пов'язана з реформою судовою.

Харків - заручник системи?

За для повної реалізації антикорупційної політики недостатньо політичної волі, бо вплив на неї все ж таки починається згори. Запит на чесний та незалежний Вищий антикорупційний суд суспільством давно сформований: активісти та громадяни по всій країні виходили на мітинги ще 2017 року з вимогами дотиснути створення антикорупційного суду та прийняття виборчої реформи, що є теж важливою складовою боротьби з корупцією політичною. А вже одразу сім харківських депутатів - мажоритарників були фігурантами антикорупційних розслідувань, це депутати Віктор Остапчук, Володимир Мисик, Володимир Кацуба, Анатолій Денисенко, Дмитро Шенцев, Віталій Хомутич і Анатолій Гіршфельд. А отже, важливою та значущою складовою доповнення антикорупційних змін стало б скасування депутатської недоторканності та встановлення й притягнення до відповідальності всіх, не зважаючи на статуси.

Місцева влада є фігурантом скандалів та антикорупційних розслідувань. В Харківських судах слухаються справи по ТОП-чиновниках та їх причетності до схем ЖБК, через які в приватну власність було передано 600 га землі, відкриті кримінальні провадження по розтратах та

розкраданням на практично усіх комунальних підприємствах міста. Розслідуються розкрадання у сфері транспорту, КП Метрополітену, де фігурують фірми зниклого депутата міськради Мусєєва.

Отже можна виокремити такі складові, що негативно впливають на перебіг реформи як на загально державному рівні, так і в регіоні:

- НАЗК дало можливість дізнатись та аналізувати статки чиновників та депутатів. Але НАЗК не має доступу до всіх держреєстрів, а отже не може здійснити перевірку декларацій. За два з половиною роки НАЗК перевірило лише 590 декларацій з 2,2 мільйона. З такими темпами їм знадобиться декілька тисяч років, щоб перевірити решту декларацій. Активісти та журналісти виконують роль детективів та моніторів, через те, що НАЗК не може охопити весь масив цих даних. На сьогодні НАЗК має доступ до 13 з 16 реєстрів. До трьох реєстрів, власником яких є Міністерство юстиції, доступ може бути наданий тільки після прийняття відповідного закону. До прикладу, НАБУ має доступ до 100 реєстрів.
- САП втратила суспільну довіру та саботує справи. До прикладу, [Справа экс-депутата Мартиненка](#), коли прокурори САП не з'явилися на розгляд справи, другий приклад - затягування строків погодження клопотання про виїмку речей, які необхідні для доказів розслідування НАБУ щодо скандально відомої справи про корупцію в [“Укроборонпромі”](#).

Євген Лісічкін, журналіст-розслідувач Харківського антикорупційного

центру:

“По НАЗК багато претензій з боку громадськості, цей орган іноді приймає заполітизовані рішення. Певні зміни, що стосуються декриміналізації незаконного збагачення (стаття 368-2, скасована Конституційним судом, через що було закрито понад 50 справ, - ред.), - це не додає плюсів всій антикорупційній системі. Але і НАБУ та НАЗК не змогли ефективно по цій статті ефективно спрацювати. Не було жодних процесів по цій статті. Спеціалізована антикорупційна прокуратура перебуває у постійно напружених стосунках з НАБУ, з яким воно повинно співпрацювати”.

- Громадська Рада НАЗК обирається не шляхом незалежного інтернет-голосування, як це, наприклад у Раді громадського контролю НАБУ, а шляхом погодження кандидатур, що не викликає довіри. Адже один з ключових елементів довіри - це прозорість.
- НАБУ позбавлено можливості прослуховувати на рівні з іншими правоохоронними органами. У разі прийняття Закону, антикорупційне бюро буде здійснювати прослуховування напряму, а не через СБУ, як зараз.

Юрій Кравченко, директор Харківського територіального управління НАБУ:

“Саме корупція була одним з тих чинників, які вивели людей на Майдан. Прийнято Закон “Про запобігання корупції”, “Про антикорупційне бюро”, Закон “Про прокуратуру” в новій редакції, але після цього будь-які наші ініціативи, стосовно внесення змін до Закону, унеможливлення

витоку інформації стосовно досудових розслідувань, які здійснюють наші детективи, Верховною Радою були проігноровані. Вже понад два роки у Верховній Раді лежить законопроект, погоджений всіма комітетами ще в 2015 році, стосовно закону про телекомунікаційні послуги. Зміни дуже прості: надати нам право самим знімати інформацію з каналів зв'язку. Цей законопроект навіть не винесений в зал”.

- Правки Андрія Лозового, Нардепа від Радикальної партії, щодо обмеження строків розслідування, - негативно відбилися на антикорупційній реформі. Ці правки передбачають те, що всі процесуальні рішення, які тою чи іншою мірою обмежують права громадян, мають погоджувати у процесуального керівника і у слідчого судді, який ці клопотання розглядає. Крім того, правки зменшують строки розслідування до 3 чи 6 місяців. Якщо закінчилися строки досудового розслідування з моменту внесення відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань до дня повідомлення особі про підозру, встановлені [ч. 1 ст. 219 цього Кодексу](#), слідчий суддя може винести ухвалу про закриття кримінального провадження за клопотанням іншої особи, права чи законні інтереси якої обмежуються під час досудового розслідування, або її представника", - йдеться у Законі.
- На місцевому рівні справи про корупцію часто заморожуються та не йдуть далі журналістських розслідувань.

Євген Лісічкін, журналіст-розслідувач Харківського антикорупційного центру:

“Ми розуміємо, що реформа повністю без антикорупційного суду ще не запрацювала. Те, що стосується саме Харкова, та всупереч регіональним представництвам НАБУ, воно не займається фактично питаннями Харкова, воно більше виконує консультативну функцію, там є декілька детективів які займаються територіальним управлінням, але фактично там зараз є лише одна справа. Це державне підприємство “Електроважмаш”, а ті справи які розслідувались, стосовно ймовірного розкрадання бюджетних коштів на комунальних підприємствах, їх і далі продовжує розслідувати поліція, точніше не розслідувати. Антикорупційна реформа вона стосувалася Києва більше, державних коштів, державних підприємств, укроборонпрому, електроважмашу і військових підприємств”.

Найважливішою подією реформи стане початок роботи Атикорупційного суду у вересні цього року, на який суспільство покладає великі надії.

28 липня 2017 року відкрилося друге територіальне управління Національного антикорупційного бюро України — у Харкові.

У Харківських судах розглядаються справи НАБУ, які моніторяться Радою громадського контролю НАБУ. Серед справ, що стосуються Харкова - справа директора “Електроважмаш”, який звинувачується за статтею 368 (Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою). За даними слідства, экс-заступник директора ДП «Завод «Електроважмаш» Максим Марущенко із залученням пособника, начальника одного з управлінь ДП Ігора Коваленка, у лютому 2017 року одержали неправомірну вигоду в

еквіваленті 1 000 983 грн від комерційного директора одного з Харківських суб'єктів господарювання приватного сектору за організацію своєчасного відпуску готової продукції згідно з укладеним договором.

11 квітня майбутні судді Вищого антикорсуду склали присягу. Серед них п'ятеро - це харків'яни: головою суду була обрана **Олена Танасевич** - суддя Печенізького районного суду Харківщини. **Олег Ткаченко, Олег Федоров, Ярослав Шкодін** - харківські адвокати, **Ігор Панаїд** - суддя Чугуївського районного суду Харківщини.

Громада Харкова - головний стейкхолдер.

Громада довіряє журналістам та громадським організаціям. Так, в Харкові є громадські організації, статутною метою яких є боротьба з корупцією, а саме: Харківський антикорупційний центр, антикорупційна платформа Wikiinvestigation, Антикорупційний блок учасників АТО, ГО "СМАРТ МЕДІА", ГО "Всеукраїнська Антикорупційна палата", Харківський підрозділ Автомайдану. А що робити громадським організаціям, навіть якщо їх було втричі більше, коли в нас не працюють належно суди та органи що контролюють? Та й цих громадських організацій наразі замало, щоб донести всім громадянам міста інформацію про корупційні правопорушення та залучити громадян до свідомої боротьби. Чому саме пересічні громадяни? Тому що головний стейкхолдер, тобто той, хто отримує збиток від корупції, а може отримати благо від її відсутності - це громада. Так само громада - це й ті, хто може вплинути на корупційних чиновників та депутатів: відкликати їх або висловити своє незадоволення на виборах, не обравши причетного до корупції.

На жаль, серед думок харків'ян дуже часто можна почути такі конструкції “Крадуть, але хоч щось роблять”, “Ці вже накрались та от зараз почнуть робити”, а також посилення на якісь зовнішні фактори міського благоустрою, якими перекривають корупційні схеми та “замилують” очі. Але система змінюється, коли формується запит суспільства.

Всі мешканці спостерігали за перебігом судів громадськості й мера Кернеса або його оточення у різних кримінальних справах пов'язаних з корупцією, в тому числі кооперативних схемах, незаконною приватизацією землі, тощо. Але не дивлячись на це, люди до цього звикли та не вірять у зміни.

Синергія у боротьбі з корупцією - 2020

2020 рік буде роком випробувань для антикорупційного суду. І є два варіанти: або це буде прорив та дуже швидкий й потужний зріст у вирішенні антикорупційних справ, або розчарування. Успіху допоможе консолідація зусиль: синергія громади, активістів, міжнародних партнерів та правоохоронних органів в моніторингу та контролі, в звужуванні кола можливостей для корупції, унеможливленні повторювання вже розкритих схем. Однак, безумовно, одного контролю громади недостатньо. Результат боротьби з корупцією у Харкові напряду залежить від політичного впливу з Києва та контролю за виконанням судових рішень.

Громадяни повинні пам'ятати, що ніякої корупційної “традиції” східних регіонів, про яку часто кажуть, не існує. Необхідне подолання цих нав'язаних та “зручних” стереотипів за допомогою медіа та лідерів

громадської думки. В Харкові можливі декілька варіантів перебігу подій: чиновники будуть пробувати працювати й надалі так, як працювали, не зважаючи на закони, зловживаючи службовим становищем. Або схеми стануть більш хитрими та складними.

Антикорупційна реформа триває майже 5 років. Потрібно розуміти, що реформа - це комплекс дій, та для викорінення хабарництва та випадків розкрадання держмайна, потрібно більше часу. Вже є перші успіхи - прийняття необхідних законів, створення більшості антикорупційних органів та е-декларації. За ці роки проблема корупції та специфіка антикорупційної діяльності набула більшого суспільного резонансу. Коли став на вірний шлях - головне не зупинятись та робити все, що від тебе залежить, від кожного з нас. Ті потужні зусилля, що були спрямовані на запуск реформи, на створення антикорупційного суду, повинні виправдатись, а Президент та весь політичний істеблішмент нести персональну відповідальність за це. Тоді, хочеться вірити, що ми отримаємо ті зміни, які вимагає суспільство з часів Революції гідності.